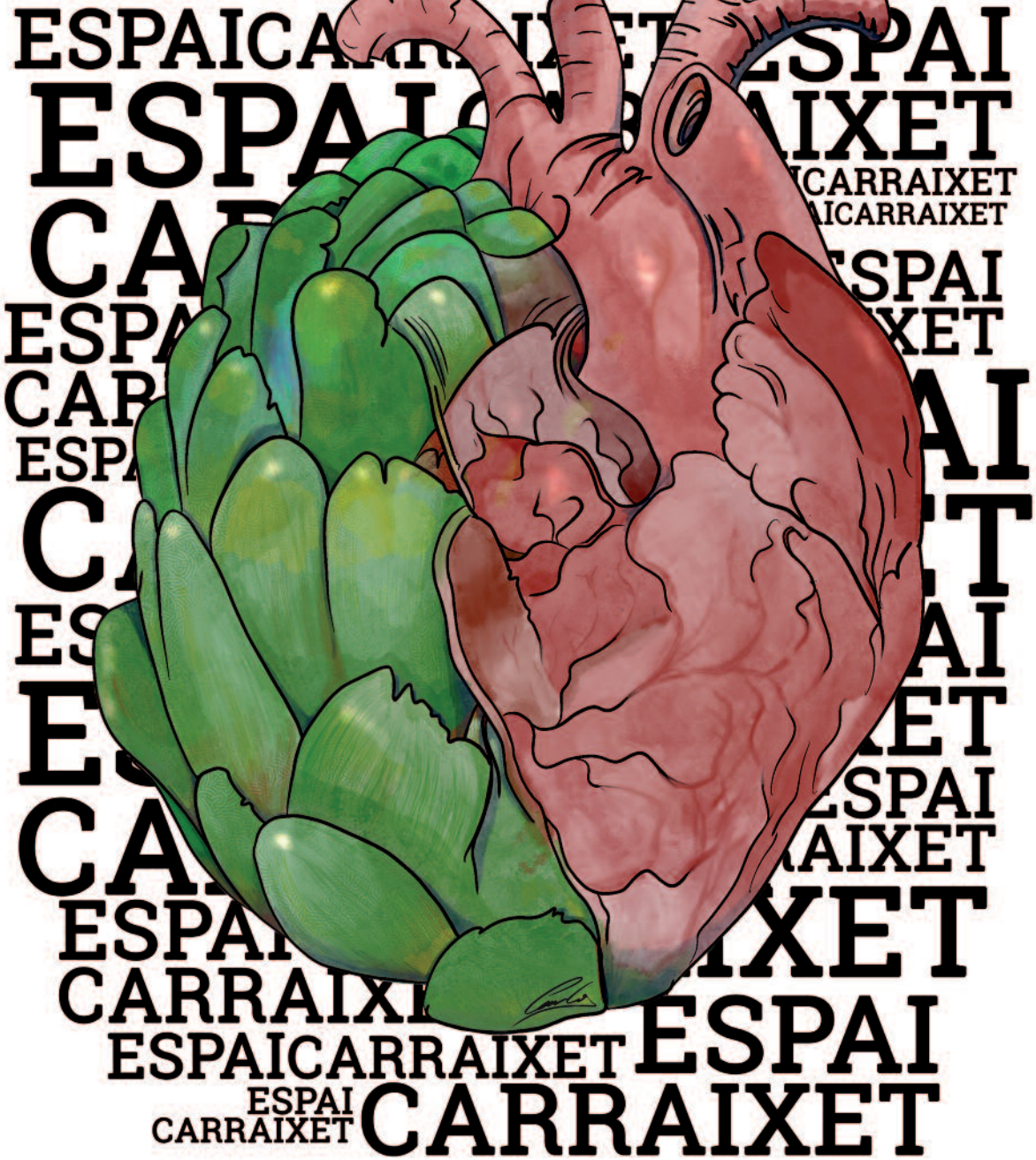

Número 22 - Tardor 2023
REVISTA CULTURAL DE L'HORTA NORD

ESPAI

CARRAIXET

06 La marca Villof FABRICANTS DE MOTOS DE MONTCADA

08 Protagonisme jove ALBORAIA DINAMITZA LA POBLACIÓ ADOLESCENT AMB UN ESPAI PROPI I UNA POTENT OFERTA D'ACTIVITATS

14 Pilotaris d'escola CONEIXEM ELS MUEDRA DE LA POBLA DE FARNALS, JUGADORS PROFESSIONALS GRÀCIES A L'IMPULS D'AMALIO HERRAIZ

22 Miscel·lània en la celebració de la cultura popular ELS POBLES DE L'HORTA NORD FESTEGEN EL 9 D'OCTUBRE

TAMBÉ DESTAQUEM

- 10 **CONCURS DE PINTURA RÀPIDA**
Albuixech celebra la II edició del certamen i mostra els treballs a la sala d'exposicions
- 16 **TOCAR ELS PEUS EN TERRA**
Turisme Carraixet organitza la IV edició de Miradors de l'Horta
- 18 **MEMÒRIA VIVA DE MASSALFASSAR**
L'Ajuntament organitza la Setmana de la Gent Gran i homenatja Maria Díez Sansó
- 20 **ALFARA DEL PATRIARCA**
Els tocs manuals de campana com a patrimoni sonor
- 24 **ELS PRODUCTES DE SEMPRES AL FORN SANT JOSEP**
Tradicció i innovació a l'establiment centenari de Bonrepòs i Mirambell
- 26 **LA COMARE DE FOIOS**
De la tradició oral al quadre del pintor Antoni Fillol

www.espaicarraixet.es
[@espaicarraixet](https://twitter.com/espaicarraixet)

VISITA TEATRALITZADA

"ALBORAIA DESCONEGUDA"

Viatja en el temps a principis del segle XX amb aquest itinerari on els nostres particulars personatges et mostraran els llocs més emblemàtics del patrimoni històric d'Alboraia

**RESERVA LA TEUA
PLAÇA GRATUÏTA
PERQUÈ VOLEN!
RESERVES: 625 06 25 99**

DATES: (Dissabtes)

SETEMBRE: 22 | 29

Hora: 19:00h.

OCTUBRE: 6, 13, 20, 27

NOVEMBRE: 3, 10, 17, 24

Hora: 11:00h.

Duració: 1:30h.

ALBORAIA
AJUNTAMENT

ALBORAIA
TURISME

VIA HERACLIA

Associació de Promoció i Turisme Cultural

Alboraia
CIUTAT
EDUCADORA

L'amfitrió

EDUARD RAMÍREZ
SUBDIRECTOR D'ESPAI CARRAIXET

Canvis i continuïtat

Espai Carraixet fa més de cinc anys que persevera en les complicitats amb vosaltres, amb les iniciatives creatives i les institucions que impulsen la nostra cultura de proximitat. I sabem que l'adaptació és un ingredient imprescindible del manteniment del projecte, que alhora exposa el seu perfil definit i conegut: periodisme de proximitat, estima pel territori, valoració del veïnat innovador, solidari i sostenible, de la nostra història i patrimoni viu, amb promoció de la xarxa cultural comarcal i cara a cara... Eixe és el nostre camí triat i com va dir Sèneca, per a qui no sap on va, cap vent li és favorable. Ara tornem amb el canvi d'estació, la tardor porta les festes Estellés arreu dels nostres pobles, també la setmana europea de la mobilitat que fem nostra amb consciència metropolitana. Per suposat el 9 d'octubre, com a celebració del projecte de convivència i futur que compartim valencians i valencianes; i també el 26 de setembre, el dia europeu de les llengües, fent memòria que totes mereixen el mateix respecte i protecció. Començant per la nostra, el valencià. Perquè totes són comunicació, identitat i patrimoni; són vida i ajuden a viure.

La vida no bufa sempre a favor, mostra injustícies i pedregades, esglais i rebolcons... Alhora sabem de les persones que malgrat els avatars insospitats, trien

continuar la seua aportació positiva al conjunt. Tenim la sort de conèixer-ne un bon grapat, i ben mirat, seria estrany viure i no tastar mai l'ametlla amarga. Segons l'adagi del grec Heràclit molts segles arrere, la vida és com l'aigua de la séquia, que avança però mai és la mateixa, ni l'aigua que porta ni com la viu cadascú. Per això des d'este regal fràgil, des del vertigen, nosaltres hem decidit viure la vostra companyia amb agraïment, amb alegria tenaç, per tal de compartir la nostra empremta al nostre entorn de vida més pròxim.

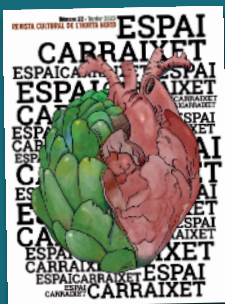
Llaurar, sembrar, regar, birbar... Tal com escrigué Fuster, «corregir i augmentar: això és la cultura». Pensem en global i actuem en el nostre àmbit local. Amb més paciència que avarícia, amb més constància que vanitat, amb més ganes que penes... Ben agraïts a les sorpreses positives, com per exemple la paella en l'horta de Borbotó en casa Marco Escamilla amb cinquanta poetes valencians i valencianes, una iniciativa molt espontània a la qual acudirem com a devots fidels de Sangonereta i de la cultura popular valenciana.

Gràcies a tots i totes pel vostre suport i companyia, Espai Carraixet som una casa oberta i un punt de trobada. Esperem que vos agrade la revista, feu-la vostra i compartiu-la. Continuem!

ESPAI CARRAIXET

Revista cultural de l'Horta Nord

Núm. 22 TARDOR 2023

Directora

Núria Garcia

Subdirector

Eduard Ramírez

Redacció

Mireia Corachán

Jorge Pérez

Amparo Sánchez

Moisés Rodríguez

Il·lustracions

Carlos Diana

Pau Píkonenko (Kalebarraka)

Cynthia Melià

Col·laboracions en este número

Susana Martín Regidor

Laura Yustas i Nelo Vilar

Daniel Corell

José Ramón Molins

Disseny i maquetació

Alamida

Continguts web

Manuel Regidor

Impressió

Marí Montañana

Dipòsit legal: V-490-2018

www.espaicarraixet.es

**SEMPRE
TEUA**

La teua llengua

El convidat

JOSÉ RAMON MOLINS
 GUIONISTA DE TELEVISIÓ

Perdre

Les últimes setmanes hem vist, escoltat i llegit en totes bandes a un senyor gallec cridar molt enfurismat, com si s'acabara el món, que ell ha guanyat, que és el vencedor, el campió de la democràcia, i que els perdedors estan ajuntant-se per a furta-li allò que li pertany. Va guanyar, cert. Però ha perdut, també. És una victòria de Schrödinger, ha guanyat i no guanyat al mateix temps. Com la Cruzcampo, que és una cervesa i una no-cervesa al mateix temps.

"Guanyar" i "perdre", dos verbs que acostumen a anar junts i que són molt difícils de conjugar complets perquè, sovint, si jo perd, tu guanyes. I si nosaltres guanyem, potser serà perquè ells perden.

"Perdre" és una paraula tabú, un concepte quasi satànic, una maledicció de la qual tots tractem de fugir a la velocitat d'un regidor d'urbanisme en vore un furgó de l'UCO. Segons l'AVL significa moltes coses com: deixar de tindre, deixar escapar, no retrobar, no aprofitar, errar el camí, ser vençut, portar (a algú) a la destrucció o a la ruïna... Una paraula que espanta, però a la qual alguns, com jo, estem abonats des que tenim records.

"Perdre" és un dels pitjors afronts que podem patir. Ens han educat en un món en què reco-

nèixer una derrota és una humiliació, quan la realitat és que perdem més sovint que guanyem. No sé vosaltres, però jo pràcticament necessite perdre nou vegades per a guanyar una (no rigueu, que encara tinc millor ràtio que Fernando Alonso).

No em posaré en mode Mr. Wonderful. Allò de "si ho desitges amb força, pots acabar aconseguint qualsevol cosa que et proposes" només funciona si els teus pares et poden pagar el mateix col·legi al qual van els de Taburete. Però sí que és cert que el fracàs no és una cosa absoluta. És prou relativa, de fet. Un exemple, Louis Leroy. Sabeu qui és? Doncs era un senyor periodista a mitjan segle XIX a París amb una gran

**ENS HAN EDUCAT
 EN UN MÓN EN
 QUÈ RECONÈIXER
 UNA DERROTA ÉS
 UNA HUMILIACIÓ,
 QUAN LA REALITAT
 ÉS QUE PERDEM
 MÉS SOVINT
 QUE GUANYEM**

reputació. Un tio amb barret i mostatxo impol·luts. Un triomfador de l'època. Un dia de 1874 es va apropar al *Salon des Refusés* (Saló dels Rebutjats), una exposició on hi havia quadres que no havien admès al gran Saló de París. Els autors, per a Leroy, no eren més que uns morts de fam anomenats Monet, Cézanne, Degas, Renoir o Pissarro. Del quadre *Impressió, sol naixent* de Monet, Leroy va dir, textualment: "Un paper pintat està més acabat que esta vista marina". Quin ull el tio, eh! Ni Peter Lim fitxant entrenadors! Com a burla del nom del quadre, Leroy va titllar a tot el grup com a "impressionistes". Cent cinquanta anys després, un quadre genuïnament impressionista té un valor incalculable. A Louis Leroy no el coneixen ni en sa casa.

Només volia dir-vos açò, que si esteu en una mala ratxa, si sentiu que aneu perdent, tingueu paciència. Tots tenim un Louis Leroy en les nostres vides. I tots tenim el poder de resistir fins, amb el temps, poder capgirar la situació i fer com Monet i companyia i cridar-li: "Eh, Louis Leroy, *parguela*, qui és el *putoloser* ara?".

VILLOF

Fabricants de motos de Montcada

REDACCIÓ NELO VILAR I LAURA YUSTAS
FOTOGRAFIA MONCADAPÈDIA

Entre 1949 i 1965, un empresari de Montcada, Vicent Llorens Ferrer, fabricà unes motos molt populars que competien amb les grans marques de l'època: les motocicletes Villof. El seu relat és el d'una indústria local arrossegada pels vents de la història. Les dècades que han passat han fet créixer la llegenda i l'interés d'aficionats i col·leccionistes

Pepe Casany en una de les gimcanes de Montcada que es feien al carrer Major durant les festes

Antonio Lafuente i José María Caballero, pilots de motocicletes Villof al Ral·li Montcada-Lourdes

A la fi de la Guerra Civil, els fabricants espanyols de motos encara eren una raresa. Generalment, els treballadors es desplaçaven grans distàncies a peu, o més tard en bicicleta. A la dècada de 1950, les milleres en l'economia van fer que augmentara la demanda de motocicletes i, en este context, va fer-se un lloc important al panorama nacional la fàbrica "Villof".

La marca era un acrònim format pel nom i cognoms de Vicent Llorens Ferrer, conegut a Montcada pel sobrenom familiar de "Xamena", a qui en fundar Villof també deien "el tio Xamenof". La fàbrica tingué el seu moment estel·lar als anys 50, dècada d'or de les motos espanyoles. Hi havia una quinzena de fabricants arreu l'Estat que abastien eixa gran quantitat de treballadors que havien passat d'anar a peu a fer-ho en bici, i que ara adquirien una moto.

La fàbrica Villof ocupava els números 117-121 del camí del Grau de València (actual avinguda del Port); el taller estava al carrer Sorní, on arreglaven cotxes DKV i altres vehicles dels seus clients. La venda i exposició es feia al carrer Joaquín Costa, on també tenien concessionari Renault. Vicent Llorens havia treballat

a Alemanya i coneixia bé els dissenys de les motos DKV, que després de la II Guerra Mundial passarien a domini públic. Les primeres Villof eren funcionals i amb poca força, però a mitjans dels 50 ja muntava models superiors amb els quals competien els seus propis pilots. Un dels millors era el també veí de Montcada Pepe Casany.

Un pilot reconegut

Pepe Casany fou captat en la "I Gimcana de Montcada", celebrada el 6 de setembre de 1953 durant les Festes Patronals i organitzada pels fills de Vicent Llorens –clavaris de la Mare de Déu– i el Motoclub de València. Pepe Casany havia demanat prestada una moto per a participar i, sense cap assaig, feu unes marques perfectes, mereixedores del primer premi. Allò cridà l'atenció de Vicent Llorens, que estava buscant pilots per a la seua marca. Li oferí treball a la fàbrica i, com que tenia amplis coneixements com a mecànic, entrà com a oficial.

Pepe conta que a principi dels 50 les motos s'encomanaven i es pagaven, i que no els les lliuraven fins a un any després. A poc a poc el mercat s'estabilitzà i els venedors començaren a parlar de "lliurament immediat". El boom de les motos duraria poc més d'una dècada: l'aperturisme econòmic, la concentració del sector i l'aspiració als primers turismes tancarien el cicle.

Vicent Llorens era un home inquiet i preocupat per la publicitat dels seus productes. Hi ha nombrosa publicitat en la premsa de l'època i tenia representants a Mallorca, Burgos, Barcelona, Saragossa, La Rioja o Madrid. Villof apareix entre la resta de marques espanyoles de prestigi sense distinció. Curiosament, en l'últim anunci localitzat, en 1957, es diu que Villof ha guanyat el concurs del Ministeri de l'Aire per a l'adquisició de les motos per a l'exèrcit.

A més, el fabricant es publicitava patrocinant carreres, ral·lis o gim-

canes a la nostra comarca i a la resta de l'Estat. Entre 1956 i 1957 és el moment de més activitat, que es parà en sec abans d'arribar a 1958. Villof disposava dels seus propis pilots i aconseguia bones marques. També patrocinava carreres ciclistes i exhibia les seues motos en caravanes publicitàries en falles o altres festivitats. Pepe Casany conta que ell anava sempre l'últim, amb la caixa de ferramentes per si hi havia alguna avaria.

Una de les exhibicions més destacades va ser el Ral·li Montcada-Lourdes, patrocinat per Villof en juliol de 1956: 2.003 km d'anada i tornada en 8 dies que recorrerien Antonio Lafuente i José María Caballero amb dos motos Villof VDF-125 cc de tres marxes, la millor que produïen en aquell moment.

La història fulgurant de Villof és la d'una promesa d'industrialització del nostre territori, en el context d'un accés generalitzat a un vehicle que permetia reduir radicalment la precarietat dels desplaçaments laborals. Després ja hi vingueren els turismes, però eixa és una altra història. ■

Protagonisme JOVE

REDACCIÓ EDUARD RAMÍREZ
FOTOGRAFIA AJUNTAMENT D'ALBORAIA

L'Espai Jove d'Alboraia dinamitza des de fa un any i mig la població adolescent. Ells i elles animen les instal·lacions i les iniciatives a través de la participació en totes les etapes del procés d'organització de les activitats

«M'aporta felicitat, perquè sé que contribuisc amb un granet d'arena a l'alegria de molts adolescents», afirma amb una naturalitat contundent María Alejandra Paz, una de les corresponsals d'Alboraia. I continua amb altres beneficis que troba a participar-hi: «A banda de conèixer molta més gent d'altres municipis, als quals també els agrada aprendre valors per a la vida, també és important sentir-te acceptat en tot moment. I per últim formar part de l'Espai Jove, i de com el centre aporta molt a la joventut i a mi personalment». Un altre dels seus companys, Lucas Belloch també explica la seua experiència: «Ho faig perquè em permet decidir sobre el meu poble, amb activitats que fem per als joves i que som capaços d'organitzar-les. L'experiència m'aporta noves amistats d'altres pobles que també tenen el programa de corresponsals, i moments molt divertits en les festivitats que fem. A més, com dir-ho, guanyem professionalitat a l'hora d'or-

ganitzar les activitats. Pense que a altres companys els passa igual».

L'abril del 2022 es va obrir al Pas-seig d'Aragó, 96, el nou local de l'Espai Jove d'Alboraia. Un centre d'informació i activitats per a la joventut del poble, que està demostrant que és molt més que això... Forma part de la Xarxa Valenciana de serveis d'informació per a joves, amb horari de matí i vesprada de dilluns a divendres. Però com està pensat per a donar resposta a les seues necessitats i inquietuds, també s'ha convertit en un punt de trobada i relació entre iguals. Així promouen l'oci educatiu, la formació, l'assessorament, la participació, i la iniciativa de les persones amb edats entre 15 i 17 anys. A hores d'ara tenen un centenar de carnets d'usuaris i totes les activitats oferides durant l'últim any han exhaurit les places disponibles.

Per tant han generat una transformació de l'entorn amb una idea de projecte global que es construeix i creix de la mà dels mateixos pro-

Fira Jove celebrada este estiu a Alborià

Carnestoltes amb les persones usuàries de l'Espai Jove

tagonistes, les xiques i xics a qui s'adrecen eixos serveis. De fet també poden reservar-hi espais de treball i esplai, com ara per a gravar un vídeo o preparar una exposició amb el grup escolar o jugar a jocs de taula. Compten amb còmplices imprescindibles per a l'actual identificació de la població jove i l'Espai Jove, els «corresponsals» que fan d'enllaç amb els instituts d'Alborià i els Albojoves, que també proposen, planifiquen i organitzen activitats. Els tècnics coordinadors del projecte són Sandra Talaya i Lluís Albert Granell que explica com estan obrint «una estructura bàsica de participació, una política de joventut que és novetat en el poble».

Aprender del diàleg

Dins del llibre *Ensenyar el pensament crític*, l'autora Bell Hooks destaca com «Aprenent i parlant tots junts, ens allunyem de la idea que l'experiència d'adquirir coneixements és privada, individual i competitiva. (...) Bona part dels coneixements que tenim els adquirim en converses de la vida quotidiana». I en l'Espai Jove d'Alborià segueixen aquesta guia des de la pràctica integradora i l'escolta activa cap a la seua gent, els i les adolescents. El diàleg i la participació entre

iguals com a principal promoció personal i col·lectiva. El projecte s'ha renovat amb l'oci segur, amb ping-pong i jocs de taula cada vesprada. També amb conscienciació, i generant noves xarxes socials, a partir de la connexió amb els instituts, l'atenció a les necessitats de salut mental i la participació en «creant futur». I en quart lloc, les propostes lúdiques i formatives, com ara l'escola d'estiu, la de pasqua, el campus jove, la Fira Jove i festes com la de Halloween.

María Alejandra Paz fa memòria de com s'hi va implicar, ja que «quan era més menuda tenia un cercle d'amistats molt reduït, i en 3r

d'ESO em sorgí l'oportunitat d'apuntar-me a l'Espai Jove, començar una nova aventura i socialitzar més... N'havia sentit a parlar, però no era tan conegut com ara». I insisteix agraïda en l'evolució compartida: «Gràcies a tots els qui estan darrere (Albojoves, Lluís i Sandra, corresponsals, entre altres). A més, nosaltres començarem a ser missatgers de les notícies d'esdeveniments, i això anà portant molts adolescents». Una nova experiència profitosa que demostra com la millor manera de treballar per als joves és fer-ho amb ells i elles, de la seua mà, donant-los l'ocasió de guanyar el seu protagonisme. ■

Guillermo Santana, un dels participants al certamen, pinta el mercat ambulat d'Albuixech

“Pintat i fet”, diuen a Albuixech

REDACCIÓ I FOTOGRAFIA **JORGE PÉREZ ZAERA**

Preparats, llestos, ja! Carregats amb cavallets, llenços i pintures, vora una vintena d'artistes començaren a recórrer els carrers d'Albuixech a les 9 del matí per a buscar una imatge, una estampa que captivara el seu interès: el carrer Major, la plaça de l'Església, la gent al matí de mercat, la plaça de l'Ajuntament i les seues palmeres...

El motiu? Dedicar les properes 8 hores a captar l'atmosfera de l'espai en un quadre, com a part del II Concurs de Pintura Ràpida d'Albuixech, organitzat per la regidoria de Cultura, que es va celebrar el passat dissabte 30 de setembre. Un tipus de certamen que posa a prova l'habilitat dels pintors per a crear la mi-

llor obra possible, que reflectisca un lloc amb tècnica i originalitat, a l'aire lliure i en un temps determinat.

“Vaig per tota Espanya participant en concursos de pintura ràpida, cada cap de setmana. Ahir vaig rebre un premi a Lleida i a la vesprada me'n vaig a un altre concurs a Granada. L'any passat vaig rebre 40 premis, soc el més premiat d'Espanya”, explica José Manuel Aznar, artista plàstic i pintor del Penedés, Barcelona, que visitava Albuixech per primera vegada. “No el coneixia i em sembla un poble preciós, amb molt d'encant”, afirmava.

L'artista va triar pintar l'Ajuntament i el seu entorn per ser un “edifici emblemàtic”, deia. “Faig una in-

El II Concurs de Pintura Ràpida d'Albuixech reuneix artistes de tota Espanya, que amb tècnica i prestesa reflecteixen en un quadre els carrers i paisatges del poble

terpretació a la meua manera, creativa, que done una altra vida als colors. Sempre tracte de fer quadres que treballen molt el color, alegres i amb textures”, explicava mentre pintava al carrer Cervantes, mirant d'esquena l'Ajuntament, i posava el llenç al sol perquè captara “la seua llum i els colors tinguen més personalitat”, revelava.

Obra guanyadora del II Concurs de Pintura Ràpida d'Albuixech, de l'artista Julio García

Continuant el passeig, al llarg del carrer Major pintaven diversos artistes, també a l'església i d'altres llocs als afores com ara l'horta o el depòsit de coloms. L'estil i la tècnica eren lliures i personals, dins de la temàtica comuna d'Albuixech i el seu conjunt de carrers, gents i paisatges locals.

Al carrer Sant Josep, Guillermo Santana, un pintor que viu a València, explicava que era la segona vegada que participava en el concurs: "L'any passat em va semblar una experiència interessant. Vaig aconseguir fer un bon treball, encara que siga molt complicat pintar un quadre en només unes hores". Guillermo comentava com la seua especialitat eren els retrats, però que

tot i això hi participava perquè s'aprenia molt. "Serveix per a conèixer tècniques i habilitats d'altres companys perquè hi ha gent molt bona. Aquest és un ofici on no pares d'aprendre mai", reconeixia.

El pintor havia triat el matí de mercat per al seu quadre. "M'ha semblat interessant el moviment de les persones amb les parades, per a explorar cromàticament i com a composició", deia. Guillermo va ser premiat l'any passat al certamen de pintura ràpida de Vilamarxant, i recentment a un altre de Bocairent.

La decisió del jurat

A les 5 de la vesprada, els participants del concurs van lliurar els seus quadres a la sala d'exposicions

Major 54. Dins, es va reunir el jurat format per Mari Carmen Ruiz, Alejandro Inglés i Mario Pastor, tots tres veïns del poble i amb formació i experiència de Belles Arts, que valoraren la qualitat artística, la tècnica i la originalitat dels treballs.

Finalment, el primer premi, de 1.500€, va ser per a Julio García, amb un quadre de la plaça de l'Església i la terrassa del bar Avinguda. El segon premi, de 1.000€, va ser per a Sergio Rocafort, amb una pintura del depòsit de coloms; i, el tercer, de 500€, per a Jose Manuel Aznar, amb el treball de l'Ajuntament; a banda de quatre premis més de 150 euros cadascun.

En finalitzar el concurs, les obres del certamen estigueren exposades uns dies a la sala Major 54. Maria Luz Castellano, regidora de Cultura d'Albuixech, destaca l'interès del veïnat pel certamen ja que molta gent del poble hi havia passat per a veure les obres. "Els van cridar l'atenció molts dels quadres", afirma. Sobre el primer premi, la regidora comenta que reflecteix "un lloc molt estimat a Albuixech, on comencen i acaben les processons. Un carrer que ens identifica". Castellano valora molt positivament la iniciativa ja que "és una manera de donar a conèixer Albuixech més enllà, a través de la mirada dels artistes. Un altre tipus de realitat molt interessant i bonica". ■

Albuixech
Ajuntament

**FEM
CULTURA
A L'HORTA
NORD**

Escola Valenciana rep el guardó 'Vicent Andrés Estellés' per la defensa del valencià

La celebració de la XIV Nit Estellés, organitzada per l'Associació Cultural El Bassot de Burjassot, va estar tot un èxit en participació i assistència. La jornada va començar amb una ruta guiada pels llocs més emblemàtics de la vida i obra del poeta i va continuar amb un sopar casolà. Tot seguit es van lliurar els premis Estellés i, com a colofó, hi tingué lloc l'actuació del cantautor Rafa Xambó.

La Coordinadora pel Valencià de l'Horta Nord d'Escola Valenciana va rebre el reconeixement 'Vicent Andrés Estellés' que concedeix El Bassot a entitats i persones que destaquen per la defensa de la nostra llengua i cultura. Els representants d'Escola Valenciana van expressar el seu honor per "rebre aquest reconeixement amb la família de Guillem Agulló". Un guardó que brinden a "tots i totes les que feu possible que la Coordinadora continue treballant per una escola de qualitat, pública i en valencià".

Des de l'Associació Cultural El Bassot, per la seua part, van voler donar les gràcies a totes les persones participants: "Va ser una jornada increïble plena de poesia i música, i no podria haver sigut tan especial sense la participació de totes vosaltres". ■

TASTA EL VALENCIÀ!

✓ voluntariat pel valencià

escola valenciana

www.escolavalenciana.org

GENERALITAT VALENCIANA

COMUNITAT VALENCIANA

SEMPRE TEUA

COMUNITAT VALENCIANA

ESPAI CARRAIXET

2023-24

+ info

Teatre Rialto

EN LA OSCURIDAD, TODO SE MUEVE

de Paula Serrano

PRODUCCIÓ PRÒPIA IVC | 2023 - 2024 | DANSA CONTEMPORÀNIA
04/10/23 - 15/10/23

VERDE CASI NEGRO

d'Eleonora Gronchi i Pablo Meneu

PRODUCCIÓ PRÒPIA IVC | 2023 - 2024 | CIRC CONTEMPORANI
25/10/23 - 05/11/23

EL LECTOR POR HORAS

de José Sanchis Sinisterra

COPRODUCCIÓ IVC, SALA BECKETT I TEATRO DE LA ABADÍA | 2023 - 2024 | TEATRE EN CASTELLÀ
10/11/23 - 19/11/23

VI LABORATORI DE DRAMATÚRGIA INSULA DRAMATARIA JOSEP LLUÍS SIRERA

Arantxa Cortés
Borja López Collado
Mertxe Aguilar
Manu Valls

PRODUCCIÓ PRÒPIA IVC | 2023 - 2024 | LECTURES DRAMATITZADES
22/11/23 - 03/12/23

PERQUÈ T'ESTIME, QUE SI NO...

de Carles Alberola

PRODUCCIÓ PRÒPIA IVC | 2023 - 2024 | TEATRE EN VALENCIÀ
15/12/23 - 28/01/24

LES TROIANES. FUCKING NOWHERE

de Josi Alvarado a partir d'Eurípides

PRODUCCIÓ PRÒPIA IVC | 2023 - 2024 | TEATRE EN VALENCIÀ
09/02/24 - 10/03/24

TEMPORADA D'EXHIBICIÓ CICLE DE COMPANIES VALENCIANES

CONSTEL·LACIÓ SANCHIS SINISTERRA

PILOTARIS D'ESCOLA

REDACCIÓ MOISÉS RODRÍGUEZ
FOTOGRAFIA JESÚS NIEVES / FAMILIA MUEDRA

La nissaga Muedra de La Pobla de Farnals naix de la decidida aposta per la pilota d'Amalio Herraiz, un mestre vocacional amb més de 40 anys d'experiència a l'escola pública

El premi Farnals reconeix des de 2015 a persones i institucions rellevants i que hagen donat a conèixer la Pobla fora de la localitat. Amalio Herraiz ha rebut enguany aquest guardó, i no per ser un artista o un esportista famós. Tampoc és un gran empresari o un metge de reconegut prestigi, encara que potser tinga un poc de tot això. Perquè per les seues mans i la seua saviesa han passat tres generacions en més de 40 anys de docència. Eixa tasca no ha sigut per a ell un treball, més bé una vocació. Per això segueix en actiu, ja que manté la mateixa il·lusió de fa quatre dècades.

La seua tasca ha sigut decisiva, per exemple, per a la difusió de l'esport a La Pobla de Farnals i per a mantindre viva en certa manera la pilota valenciana. Com a director del col·legi Cervantes sempre ha treballat perquè tots els xiquets i xiquetes feren esport. Però va haver-hi un que va defensar, amb la complicitat del mestre i periodista Paco Durá, amb més força: la pilota, introduint-la al currículum del centre escolar.

“Jo he practicat molts esports gràcies a Amalio, però el que ens duia al carrer Jacinto Benavente, que era on es jugava a pilota en aquell moment, era Paco. Ell ens va ensenyar el material, a preparar-nos les mans, a colpejar la pilota al pati...”, recorda Juan Muedra. “Va ser en una extraescolar. A les 12.30 ens acompanyava a un grup de xavals. Hi havia cotxes aparcats i havíem d'avisar perquè els llevaren i tallar el trànsit. Alguns veïns es queixaven perquè colpejàvem les portes i les finestres... Però com estava Paco ningú es ficava amb nosaltres”.

Muedra, com a nissaga de la pilota, és un dels símbols representatius del treball docent de quatre dècades per part d'Amalio Herraiz. “Ell feia perquè practicàrem algun esport. Jo he fet frontó amb raqueta, futbol sala, vòlei... Ara jugue a pàdel. Paco va veure que tenia alguna cosa per a

Amalio Herraiz amb el Premi Farnals, al centre de la foto, junt amb la família Muedra

Muntatge fotogràfic de Jorge Muedra i el seu pare Juan jugant a pilota en dos èpoques diferents

la pilota”, recorda. I ja li va proposar que anara a l’escola de Massamagrèll, perquè a La Pobla de Farnals no hi havia. Míguel Royo i Vicent Alsina, en aquells fonaments del que hui és la tecnificació, el prepararen per a arribar a vestir de blanc.

Aquesta és la història molt resumida d’un pilotari que després va fer-se càrrec del negoci familiar de cortines quan el seu pare es va jubilar. Perquè la vaqueta li va donar alegries, però la seua carrera a l’elit va ser massa curta. A 1997 va guanyar la Lliga Professional: la final va ser Álvaro, Oñate i Muedra davant Oltra i José María (60-30) a Pelayo. “El meu pare es va jubilar a 1999 i dos anys

després jo em vaig lesionar de gravetat... Ja no podia jugar al trinquet”, recorda.

No ho diu amb tristesa, sinó amb la competitivitat que tot esportista d’elit manté per a tota la vida. I quan se li diu: “El teu fill va pel camí de superar-te...”. “Igual si jo haguera seguit... De moment anem 1-0”, contesta. “Com a feridor ja li guanye per golejada”, respon el xaval, Jorge Muedra. “Sí, com a feridor té més tranquil·litat de la que jo en tenia. És molt jove i ja està entre els 2 o 3 millors”, apunta ell, tornant al discurs de pare orgullós del seu fill.

De Muedra II, o Muedreta, com el coneixen al trinquet. Un xic de 19

anys que estudia Ciència de Dades. Va de matí a la universitat i, de vesprada, a entrenar o a jugar alguna partida. “M’agrada ser feridor, però el meu objectiu és arribar a competir de mitger”, assenyala Jorge. I Juan, des de fa quatre anys o així, va de trinquet en trinquet observant com evoluciona el seu fill i aconsellant-li.

Pare i fill units per l’ADN, per la pilota... i per Amalio Herraiz. Perquè el veterà docent ha educat a tres generacions de La Pobla de Farnals i també ha sigut mestre de Jorge Muedra. La nissaga, però, no es limita a Juan (48 anys) i Jorge (19). Marta, la germana menuda (14 anys), fa un temps que juga a raspall i ha entrat enguany a tecnificació. Amalio pot estar satisfet. De la seua tasca ha nascut una família de pilotaris... Pilotaris eixits d’una pedrera anomenada escola pública. ■

Muedra II va ser el feridor de Puchol II en la final del passat campionat Individual que va guanyar el pilotari de Vinalesa

Que totes les nits siguin màgiques

AJUNTAMENT DE LA POBLA DE FARNALS

Tocar els peus en terra

Turisme Carraixet organitza la IV edició dels Miradors de l'Horta

REDACCIÓ SUSANA MARTÍN REGIDOR
FOTOGRAFIA TURISME CARRAIXET

Somiar i deixar-se portar per la imaginació està molt bé. Ens porta a crear un món fet a mida on la ficció supera la realitat, on no hi ha fracassos ni pors ni tampoc límits, on l'única cosa que importa és el que vulguem fer. És com tindre un geni màgic, és pensar-ho i automàticament en el nostre pensament apareix... i tot això està molt bé de tant en tant, però no podem donar-li l'esquena a la realitat per a imaginar i crear un món paral·lel utòpic i poc realista, i encara més quan

Presentació del festival Miradors de l'Horta a la València Fashion Week

l'objecte d'imaginació és l'horta, la nostra horta.

L'horta del Carraixet, la que ens ha vist créixer, torna a ser l'epicentre del festival d'art efímer Miradors de l'Horta, i en la seua IV convocatòria vol tindre, més que mai, els peus en terra. Un eslògan que vol ser realista i objectiu des d'una perspectiva il·lusionant i de futur.

Aquest festival, organitzat per Turisme Carraixet, ja ha presentat la pròxima edició, aprofitant la València Disseny Week, dirigida per

l'Associació de Dissenyadors de la Comunitat Valenciana (ADCV). Durant l'esdeveniment, els diferents estudis i artistes que participen han explicat com serà la instal·lació efímera que "plantaran" en l'horta del Carraixet durant el festival.

Artistes participants

Els equips creatius encarregats de donar vida a aquestes obres són: Makea la teua vida, TheRevolution acompanyat de Manolo García; Reyes Pe i Ricardo Ruiz; SAWU studio; Democràcia al costat de Blanca Añón, i Arqueha i Miguel Arraiz, aquests últims encarregats de realitzar l'Àgora d'aquesta IV edició, que estarà situada a la Casa dels Artillers, en la població de Foios. Una Àgora concebuda com un museu que complementa la resta d'obres amb tres exposicions, una basada en el plàstic, una altra en els productes no seleccionats per les grans cadenes per qüestions estètiques i una altra en productes que no són de quilòmetre 0.

Totes les obres es comprometen a incloure garanties de sostenibilitat utilitzant materials que puguen ser reciclats o reutilitzats en tot el seu procés, podent ser entregades amb

Reunió a la Casa dels Artillers de Foios dels estudis creatius participants

posterioritat, per al seu ús, a agricultors de la zona.

A més, enguany s'ha comptat amb la participació de les universitats CEU Cardenal Herrera i Univer-

sitat Politècnica de València, en els quals s'ha involucrat l'alumnat per a realitzar dos de les obres que formaran part del festival.

Amb l'objectiu de seguir amb la funció de conscienciar i educar la població en valors cap a l'horta, a través d'activitats lúdiques, se suma a la programació SUC Estudi Creatiu, Lluís Penyafort (cuiner) i Vicent Adell (agricultor), que s'han unit per a oferir activitats dirigides a públic infantil i familiar que combinen disseny, agricultura i cuina per a oferir un programa complet per a totes les edats. També hi haurà un mercat amb productors i comerços locals per a oferir productes de temporada i de quilòmetre 0.

Durant la presentació de Miradors de l'Horta, el recentment nomenat president de la Mancomunitat del Carraixet, Javier Puchol, també alcalde de Vinalesa, va mostrar el seu suport al festival i la importància del mateix per a posar les mirades

sobre l'horta del Carraixet, on els productes de proximitat i les persones que treballen la terra són essencials per al nostre desenvolupament i serveixen d'exemple per a tota Europa.

Miradors de l'Horta és l'únic festival a Espanya que combina agricultura, disseny, cultura, turisme i gastronomia, fent-lo referent. Així, en les seues anteriors edicions han sigut més d'11.000 persones les que han admirat les seues obres i participat de les seues activitats.

Tocar els peus en terra ens fa mantindre'ns realistes i crítics, però també ens ajuda a connectar amb les nostres arrels i la nostra essència, amb el nostre jo més autèntic i pur. Necessitem seguir amb els peus en la terra per a continuar creient en la nostra horta i tot el que pot fer per nosaltres, sent exemple de sostenibilitat i sobirania alimentària. Mantindre'ns amb els peus en terra i el cor en l'horta. ■

Miradors de l'Horta 2023

21 oct - 5 nov

Con los pies en la tierra

www.miradorsdelhorta.com

Memòria viva de Massalfassar

L'Ajuntament organitza les Jornades per a la Gent Gran i rendeix tribut a María Díez Sansó, la més major del poble

REDACCIÓ MIREIA CORACHÁN
FOTOGRAFIA FAMÍLIA DE MARÍA DíEZ

Deia Bertolt Bretcht que el regal més gran que pots donar als altres és l'exemple de la teua vida. I això és precisament el que ens ha entregat María Díez Sansó a cadascuna de les persones que l'hem coneguda. I és que aquesta dona que ha complit ni més ni menys que noranta-vuit anys (és la més major del seu poble, Massalfassar) ha lluitat dia a dia amb generositat i estima.

Hem pogut parlar amb ella i ens ha regalat somriures, bondat i moltes anècdotes. Ella sap el que és sobreviure i tirar endavant quan tot sembla

a la contra. Quan era una xiqueta va faltar el seu pare i la seua mare va haver de mantenir el coratge per la seua família en plena guerra civil i postguerra. Ni tan sols comptaven amb les coses bàsiques per a viure: "a la guerra patirem molt. Jo vivia a una casa al costat d'una *abueleta* que ens deia que quan caigueren bombes anàrem a sa casa i que ella ens cuidaria".

Maria ens ha parlat d'una família a la qual adora. I l'estima és recíproca. La visiten sovint netes i besnetes. "Jo sempre he animat el meu fill i a les netes i besnetes que estudien i que aprenquen un ofici, ja que nosaltres no podíem en la nostra època", ens explica.

Ens ha relatat com gaudeix eixint a la porta de casa de vesprada amb el veïnat, i ha recordat amistats d'infància, com Rafaeleta i Salvaoreta, amb les quals jugava al sambori, la tarara

o a la corda. "Ma mare m'ensenyava molts jocs, jugàvem a la corda, i al 'burro va', allò ens divertia molt", recorda entre rialles.

Tancant uns ulls expressius i plens de vida, fa memòria de quan anava en quadrilla a ballar a la mar o a passejar i al cine en Massamagrell. Allí va conèixer el seu marit, l'amor de la seua vida.

O quan va ser Festera de la Puríssima. Quanta devoció ha sentit sempre pel Crist de la Protecció! Una dona exemplar i treballadora que va emprar-se a Foios i altres magatzems, a l'horta, amb les vaques. Un paisatge de records que es configura amb el Bar de la Plaça, el *merendero* de la platja, o el temps que va viure al carrer Ramiro de Maetzu, on eixien al solar amb les cadiretes a veure el castell. "Quan érem xicotetes anàvem a Massamagrell, a Les Coves, i s'ajuntàvem de tots els pobles, i des d'allí veníem a Massalfassar fugint i correguent mentre jugàvem...", ens detalla.

Vivències, records, experiències que entreteixen una vida satisfactòria i senzilla com les coses que de veritat importen.

El Tio Pepico

Una vida parella a la del seu germà José, el Tio Pepico, un home que era molt volgut. Maria encara recorda les seues paraules sobre l'horta que tant ens caracteritza: "Quan jo era un xiquet hi havia més pobresa, però es menjava més natural. De l'horta a casa, tot així. Hi havia més faena. Ací tot el poble vivia del camp. Hi havia set magatzems i ara no en queda cap".

Pepico també feia una semblança de com ha canviat el poble des d'aquella època fins ara: "Abans era un poble molt xicotet. Ara ha vingut molta gent, tots joves, i han tingut família ací i li han donat molta vida al poble. M'agrada molt la vida ací: les festes, les paelles i la cavalcada. Hi ha vida, música i fins i tot un cor, tot això no estava".

Però Maria és humil i sap que ni ella ni el tio Pepico són una excepció.

Ara, l'Ajuntament de Massalfassar vol reconèixer a tota la gent gran del poble la seua aportació a la localitat. Perquè, tal com ens ha contat la regidora de l'àrea, Empar Martínez Zahonero, elles i ells "són persones molt valentes que malgrat les dificultats que van travessar van tirar endavant. Elles i ells són història viva del nostre poble".

Per això, el consistori ha preparat

unes activitats dirigides a la gent major durant dues jornades del mes d'octubre, encara per determinar, i un reconeixement a Maria, una més de tota una generació d'imprescindibles, persones essencials per a la nostra realitat que han compartit les mateixes circumstàncies. Perquè, com cantava Raimon, qui perd els orígens, perd la identitat. ■

A morts, a les hores o a focs en Alfara

Els tocs manuals de campana com a patrimoni sonor

REDACCIÓ NELO VILAR
FOTOGRAFIA ALFARAPÈDIA / MAITE MONTALT

Una de les campanes d'Alfara,
amb vistes al fons del
carrer Major del poble

Torre del campanar de l'església de
Sant Bertomeu d'Alfara

Quan pensem en “patrimoni” imaginem palaus, esglésies i en general edificis monumentals. Però el patrimoni és divers, pot ser immaterial i conservar-se només en les pràctiques comunitàries. Ha sigut recentment quan s’han començat a gravar festes, danses, músiques... Un d’estos patrimonis preciosos és el dels tocs de campana manuals, que des de 2022 està inscrit a la Llista representativa del Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat per la UNESCO.

Les campanes donen l’hora, a festes ens omplen el poble d’alegria amb el seu volteig, convoquen a les celebracions religioses o ens comouen quan anuncien la mort d’alguna persona. Abans tocaven a focs i organitzaven part de la vida social del poble, civil o religiosa.

Per sort, al nostre territori tenim

l’exemple modèlic del Gremi de Campaners Valencians, que des de fa anys avança en la catalogació de les campanes de tots els pobles i les fa accessibles a la seua web.

Tenim també iniciatives municipals com la d’Alfara que, com a part del projecte Alfarapedia.es, treballa en la recuperació dels tocs manuals tradicionals. La primera part del treball s’ha realitzat comptant amb l’experiència del campaner Hilario Marí Alfonso (1929), part d’una nissaga de campaners d’almenys tres generacions que s’acabà amb la mecanització del campanar. A més d’ell, en la descripció dels tocs han participat el percussionista Paco Fort i el campaner Josep Herrero. Part del procés es feu reproduint els tocs sobre quatre gots que representaven les quatre campanes, dites, de menor a major, Santa Bàrbara, el

Patriarca [“Beato Juan de Ribera”], Sant Bertomeu, i Maria, la grossa.

El següent pas és crear el grup de campaners que facen manualment tots els tocs, gravar-los i assegurar-nos que no es tornen a perdre. Un treball que en realitat ens agradaria veure a tots els pobles del nostre entorn. Com diuen al Gremi de Campaners, “les campanes, ben conservades, sonen igual al llarg dels segles i són, per tant, la més antiga música viva, la més alta i sonora vida comunitària”.

Amb cada toc es descriu també el seu sentit, el context pràctic o ritual i la resta del “sistema sonor” del poble, és a dir, les campanetes que portaven els escolans en determinades festivitats, o l’ús de les barsoles: aquells instruments de fusta que feien un soroll estrident i que substituïen les campanes dijous i divendres sant, en què estes es posaven de dol.

Molts tocs són comuns a la major part dels pobles, però a cada lloc hi havia peculiaritats que sovint depenien del campaner, que podia adaptar-se a noves funcions o imprimir més o menys solemnitat, velocitat o ritme.

Paco Fort, Hilario Mari i Josep Herrero recullen els tipus de toc manual que es percutien a les campanes d'Alfara

La campana s'utilitza fent repic amb el seu batall, o voltejant, és a dir, pegant-li la volta completa respecte del seu eix. Al toc de campana pels difunts se li diu tranc. El temps dels voltejos era indeterminat, a criteri del campaner, perquè aleshores no tenien rellotge.

Gràcies a la memòria d'Hilario, a Alfara hem pogut identificar catorze tipus de tocs, tots ells amb les seues variants i matisos. Com ara, els coneguts tocs a morts de primera i de segon, d'infants, de capellans i pontifical, a banda del detall de si és tracta d'hòmens o dones. També es

tocava als batejos de primera; es feia el volteig de festes (a migdia, de nit i a l'endemà a l'alba); l'Angelus; el vol del diumenge de Roser, el del Corpus, el del Cor de Jesús o del combregar d'impeditos; el toc a missa normal i a missa major; a focs; el toc d'alçar a Déu; aquell altre tan simpàtic de cridar als xiquets a doctrina, i a ànimes.

El so de les campanes encara sobrevola Alfara i la resta de pobles de l'Horta Nord. Per a preservar el seu significat necessitem trobar hereus d'una tradició pràcticament perduda. ■

El poder de l'arnica

Ha sigut utilitzada d'antany per les seues virtuts en colps, blaures o dolors.

En Yerbas Vivas fem un passet més, combinant-la amb extracte de Romer, Ravintsara i Canem per a obtenir aquest fantàstic unguent que t'encantarà.

YERBAS VIVAS
TORNEM A LES ARRELS

Miscel·lània en la celebració de la cultura popular

REDACCIÓ EDUARD RAMÍREZ

FOTOGRAFIA DE LES XARRES SOCIALS DELS AJUNTAMENTS DE L'HORTA NORD

El 9 d'octubre condensa una tradició que ens identifica com a valencians i valencianes des de 1238, quan el rei Jaume I entrà al cap i casal, de manera que amb aquella fita va començar a prendre consistència el llavors nou Regne de València... La bona veritat és que la data comença a commemorar-se prop d'un segle després, quan el poble i les institucions ja consideraven que calia destacar la seua efemèride original. Però igualment parlem de vora set-cents anys de celebració de la memòria que ens fa ser qui som. Perquè quan les festes institucionals foren prohibides per aquell «justo derecho de conquista» de l'incendiari Felip V, con-

tinuà arrelant entre la població amb el gremi de forners i la força de l'amor, expressat el dia de Sant Donís amb fruites de massapà embolcallades amb mocadors. Fet i fet, amb tota l'evolució històrica i social, a hores d'ara ens tornem a trobar cara a cara amb el veïnat i la nostra continuïtat que mira al futur.

Ací repassarem algunes mostres festives i compartides d'enguany entre els pobles de la Mancomunitat de l'Horta Nord, que poden aprofitar de model de tantes altres que s'escampen arreu. Comencem amb El Puig, localitat tan marcada pel camí de conquesta de Jaume I, que entre moltes activitats realitzà visites guiades

i teatralitzades per a explicar la història de la batalla que va obrir l'accés al setge de la ciutat de València (llavors Balansiya). En Albalat dels Sorells enguany la celebració ha estat centrada en la joventut, amb el sopar jove als paellers el dia 8, amb festa posterior amenitzada pel DJ Jaume. El mateix 9 també proposaren el «correbars» pels carrers del poble de matí, i de vesprada, fireta medieval organitzada per Somriures, i a les huit i mitja, correfocs a càrrec dels Dimonis de Massalfassar. I a Massalfassar, la jornada de l'efemèride s'ha celebrat amb activitats per a compartir en família, amb pilota valenciana en el carrer del Mar, jocs i

Espectacle dels Dimonis de Massalfassar en Albalat dels Sorells

Repartiment de calderes a Museros

Dances pels carrers de Massalfassar

Celebració del 9 d'Octubre a l'Ermita de Sant Jordi del Puig

Presentació a Rafelbunyal de *Cims i Abismes*, el nou poemari de l'escriptor local Vicent Penya

balls tradicionals durant el matí a la plaça de l'Església, calderes, i de vesprada, contacontes de llegendes valencianes al Centre Cívic.

Premi a Vicent Roig Gimeno

Al seu torn, Museros també ha fet calderes i donat a la música un protagonisme clar. Des del premi cultura concedit al músic de la localitat Vicent Roig Gimeno, fins al concert de la banda juvenil, la cercavila de tabals i dolçaina, i l'actuació de l'orquestra Empopados en acabant del dinar. El regidor de cultura de Puçol, José Maria Esteve, destaca la vitalitat dels premis Vila de Puçol, que abasten pintura, narrativa i poesia: «Estos premis porten 40 anys apostant per la cultura valenciana, són un dels certàmens més veterans de la Comunitat Valenciana. A més, completem el lliurament de premis amb el concert de Sheila Blanco que

canta als poetes del 27». Al llarg del mes d'octubre també ofereixen concerts, com ara el del Centre Musical i Instructiu Santa Cecília, dos obres de teatre («L'últim ball» i «La vídua valenciana»), i dos concerts més, el de Dani Miquel amb el seu nou treball, *Volem*, i el Gran Concert Líric de Montserrat Martí Caballé. Per a completar la programació de «La nostra llengua. La nostra cultura», el Club d'Història Puçol ha preparat l'exposició «Els nostres carrers».

L'alcalde de Rafelbunyal i president de la Mancomunitat de l'Horta Nord, Fran López, explica que ha fet «una celebració molt arrelada a Rafelbunyal. A més de les calderes d'olla junta amenitzades per la colla de dolçainers l'Andana, posem en valor la cultura local. Vicent Penya, el nostre escriptor més reconegut presentava el seu últim poemari acompanyat pel també poeta local Ismael

Carretero». El II premi d'investigació local, «Marquesos i vassalls a Rafelbunyal. Estudi dels capbreus de 1614 a 1721» de José Manuel Garrido, permet recuperar molta informació històrica del poble. I completaren la celebració «amb l'inici dels actes pel centenari d'Estellés en 2024, que és patrimoni de tots els valencians i valencianes, però especialment dels de l'Horta Nord, on va nàixer i viure. El 9 d'octubre és una festa d'unió, de cultura i de futur».

Des de l'aspiració quotidiana de la convivència som conscients de la importància de compartir l'esforç i els resultats amb el veïnat, el nostre horitzó conjunt. Acabem amb la memòria d'unes paraules del testament de Jaume I en els seus darrers temps a Alzira: «Amar i protegir totes les persones i el poble; fer regnar la justícia i vetlar perquè els grans no oprimisquen els menuts». Així siga. ■

Mancomunitat
l'Horta Nord

COCA EN SAL I PATAQUETA, ELS PRODUCTES DE SEMPRE EN EL FORN SANT JOSEP

Més de cent anys parant el pa en les taules de moltes cases de Bonrepòs i Mirambell

Juani Alcaina a la porta del Forn Sant Josep

**REDACCIÓ I FOTOGRAFIA
AMPARO SÁNCHEZ**

Si ens fem una passejada pel Carrer Verge del Pilar de Bonrepòs i Mirambell no tardarem a notar l'olor del pa mentre es cou lentament. Però no un pa qualsevol. Eixe pa que s'ha preparat amb cura des de ben entrada la matinada, està coent-se en el forn, però tampoc un forn qualsevol. Un forn de llenya que des de 1900 li dona el sabor i el punt distintiu del pa elaborat a mà i amb pocs ingredients afegits.

És el Forn Sant Josep, el primer que va obrir les seues portes a Bon-

repòs i Mirambell i que ha anat passant de generació en generació. És un dels forns tradicionals més importants de la comarca de l'Horta Nord. Ara és Javier Raga, qui de xicotet veia pastar el pa al seu iaio, qui s'encarrega de l'elaboració dels diferents productes del forn al costat de la seua dona Juani Alcaina, a qui des de fa quaranta-dos anys trobem a l'altre costat de l'aparador, quan passem pel forn, però també en l'obrador donant el seu toc a tot el que preparen cada dia.

Reconeixen que cada vegada costa més vendre pa i que la tradició d'anar al forn s'està perdent: "La gent jove cada vegada compra menys en els forns menuts i opten pels supermercats". Però continua havent-hi esperança, perquè els més menuts de la casa, els xiquets i les xiquetes, animen els seus pares a entrar al forn i triar, per exemple, cada vesprada el berenar. "Les nostres coques de llanda han acompanyat i continuen acompanyant les celebracions d'aniversaris de molts

Javier Raga,
forner

Juani despatxa les clientes que cada matí
compren el pa al Forn Sant Josep

d'ells, són els mateixos professors els que demanen que estiga elaborada en un establiment certificat", explica Juani.

Entre les múltiples varietats trobem el pa d'aigua, el pa integral, el pa de cereals, pa galleg o la tradicional pataqueta d'horta (només els dissabtes). Pel que fa a les especialitats del Forn Sant Josep, són tota classe de coques, des de "les cristines" o "les escudellades" fins a les coques de poma o carabassa. Però sens dubte, el Forn Sant Josep és una referència per la seua coca en sal. "Ve gent de fora del poble a comprar-les, fins i tot va haver-hi una temporada que venien des de València. És un producte molt nostre, és de pasta fullada i tres dies després de comprar-la pot estar igual de bona", diu Juani. Qui l'ha provada ho sap, una coca amb sal que res té a veure amb la que podem trobar en altres llocs perquè és fina,

cruixent i amb un sabor que la fa diferent de les altres.

En aquesta última part de l'any s'acosten dates assenyalades en el calendari, i a la tradicional "moca-dorà" de Sant Dionís li seguirà Tots Sants, una data en la qual no s'oblidaran de preparar els seus bunyols de vent i panellets. Més endavant, de cara a Nadal, arribaran al seu taulell els pastissos de moniato, troncs de Nadal i, per descomptat, el Roscó de Reis.

Pastissos per encàrrec

Fora de les dates assenyalades trobarem tota classe de productes de forn, els dolços típics de tota la vida però, segons Juani, "sense oblidar-nos d'innovar". Destaquen també els pastissos que no poden faltar en les celebracions, com ara els aniversaris, que són "per encàrrec i es poden personalitzar segons el que necessita el client", afegix.

Productes tots ells fets amb matèria de primera qualitat, procedents molts d'ells d'empreses agroalimentàries de la comarca. "Ens ha costat adaptar els preus, però preferim no vendre'ls més cars", tot i que Juani reconeix que en preu no poden competir amb altres establiments, com per exemple els supermercats. En qualitat, no té cap dubte: "Si vens al nostre forn t'emportaràs tots els productes que compres de la millor qualitat possible".

La fornera diu que és un treball molt sacrificat, però aclaria que el tracte de proximitat amb els clients fa que continuar cada dia siga més encoratjador. No és difícil trobar-nos de matí a algunes veïnes de Bonrepòs i Mirambell fent una pausa i gaudint d'un cafè en el xicotet però acollidor espai del qual disposen en el forn. Un altre bon motiu per a fer ruta per la zona i aprofitar per a passar pel Forn Sant Josep. ■

**Transformació
digital en
permanent
innovació**

disid
BE SOFTWARE

COMARE I FILLOL (II)

REPORTATGE DE DANIEL CORELL CABO

LLICENCIAT EN GEOGRAFIA I HISTÒRIA I PROFESSOR DE SECUNDÀRIA

(Ve de la revista anterior)

Entrats en el segle XX, els metges de poble passaren a monopolitzar l'assessorament a les prenyades i l'assistència en els seus parts. La nova realitat condemnaria a l'extinció, de manera irremeiable, l'ancestral disciplina de les comares. En el cas de Foios, s'iniciava l'era de don Pascual Plascencia, don Adolfo Millán, don Antonio Garrido, don Román Soriano... Forasters la major part i, indefectiblement, varons amb formació universitària tots ells.

Durant segles, les comares havien tingut entrada a gran part dels immobles del terme i, per tant, accés a molta informació que, com a veïnes del poble, podien utilitzar tant per a bé com per a mal. No era massa difícil que algunes d'elles saberen més del que ocorria al poble que les mateixes autoritats.

El perfil que l'imaginari col·lectiu associava a la *Comare de Foios* era el d'una dona de forta personalitat, autoritària i valenta. Xarraire també, com no. No massa agraciada físicament i entrada en anys però que continuava arreglant-se amb gran afectació. Existira o no la Comare, fora únicament una dona o bé l'acumulació d'hàbits i costums de més d'una, durant decennis, el personatge fou referència ocasional en l'oralitat a la nostra terra, a través de refranys i expressions que han anat caent a poc a poc en desús. Pensem només en la mala oïda del Sord de Benissanó o en les nombroses teclades de l'Organista de Sollana.

Amb sentències com *arreglar-se més o anar més pintada que la Comare de Foios*, com també *la Comare de Foios caga fill negre* es volia donar

a entendre que arreglar-se abans d'eixir de casa i fer tard als compromisos, per empolainar-se excessivament, era un costum institucionalitzat entre les dones de Foios. La Comare era, per tant, una mena de personificació en clau localista de tots els vicis i virtuts que els pobles veïns atribuïen al seu col·lectiu femení.

De la mateixa època que el retrat de la Delicada de Gandia, amb el qual compartix temàtica, estil, tècnica i fins i tot emmarcació, la historiadora de l'Art Esperança Blasco Liante

afirma que Antoni Fillol va utilitzar com a a model per a *La Comare de Foios* a la portera de l'edifici de Ciril Amorós on tenia aleshores el seu estudi, una empleada procedent segurament d'algun barri popular de la ciutat o de comarques.

Descripció del quadre

La retratada és una dona madura, treballada, amb la cara ja solcada per les arenes del temps i de mirada penetrant. Vist unes peces de roba propietat de l'artista, basades en els pa-

trons més tradicionals: pinta i mantel·lina negra de gran caiguda al cap; toca sobre els múscles, gipó de setí de seda i davantal, tots tres negres també; guardapeu o falda ampla en blau fosc, amb un estampat prou discret. El negre, en probable senyal de dol. Si no era viuda, podia guardar el dol per algun familiar. Sosté amb la mà dreta un palmito obert a l'alçada dels pits marcant distància davant l'espectador, com barrant el pas a totes aquelles que volgueren disputar-li el seu monopoli. El ventall resulta ser l'única concessió al color de la seua indumentària. L'exemplar, de probable fabricació aldaiera, lluix caberes i varillatge d'os o d'ivori, país elaborat amb un teixit satinat d'una viva tonalitat ataronjada decorat amb motius florals espolinats als costats i escena galant inspirada en l'estètica del segle XVIII al centre. Sens dubte un producte d'alta qualitat i, possiblement, propietat també de l'artista o d'alguna veïna de l'Eixample. Algun complement havia de donar a entendre que la retratada era foiera. Bufons, sí. Però de caldo calent.

Tot i materialitzar l'obra al seu estudi si fem cas als estudiosos de Fillol, es pot identificar, amb relativa facilitat, l'emplaçament exacte des d'on va prendre l'autor els apunts que utilitzaria per a esta obra: l'inici de la principal via d'entrada a Foios durant segles, l'inici del Camí de la Creu des del *Camirrel*. En origen, el caixer d'un antic barranc (La Rambleta) que baixava des de la Lloma, creuava el casc urbà i continuava fins a l'antiga Carretera de Barcelona o Camí Real d'Aragó. El lloc que ocupa a la composició el temple de l'Assumpció, perfectament reconeixible, ens dona la clau. La retratada es podia trobar als peus de l'emplaçament original del peiró o creu gòtica que, a principis dels huitanta del segle passat, el filòleg i veí del poble Josep Corell va localitzar, de manera quasi providencial, a Sant Miquel dels Reis. En el punt on conflueixen tres termes; Foios, Meliana i Va-

lència (Cases de Bàrcena) i a un costat de la via del Trenet. I a espatles de la retratada, les llenques de terra blanca sembrades de melons o carbasses regades per l'aigua de la Fila i del Tercet i pertanyents a les partides del Camí de la Creu i Senda de Macarella, la primera horta de Foios.

Entre la protagonista i el poble, l'únic edifici que es podia veure des d'eixe punt i que Fillol no va incloure era el Molí de la Fila, aleshores conegut com el Molí de Ciurana. Cal també recordar que, en aquell moment, l'actual Avinguda d'Hug Bacharach, hui entrada principal del poble, era el Camí de la Pallissa i eix d'una encara incipient zona d'expansió urbana. Àrea on, per la proximitat de l'estació ferroviària, havien alçat les seues cases i magatzems els comerciants nadius més dinàmics com també alguna que altra personalitat de la burgesia capitalina.

Antoni Fillol va passar els últims anys de la seua vida a Castellnovo, on va morir l'any 1930. *La Comare*, hui, pertany a una col·lecció privada. La indumentària de la model fou heretada pel seu alumne Gabriel Esteve Fuertes (1900-1987), també molt inclinat a la representació d'escenes de l'horta. Nascut a les Cases de Bàrcena i visitant assidu d'Albuixech, Massalfassar i Foios, també va ser un pintor d'extensa producció.

Però eixe n'és un altre relat. ■

**comprar
vendre
llogar**

Vicepresidència segona i Conselleria d'Habitatge i Arquitectura Bioclimàtica
Registre d'Agents d'Intermediació Immobiliària de la Comunitat Valenciana

RAIC 00107

inlevel
Servicios inmobiliarios

OFICINA MELIANA
96 149 49 20

OFICINA VALÈNCIA
96 391 59 94

www.inlevel.com

El millor moviment, amb transport públic

REDACCIÓ **EDUARD RAMÍREZ**
FOTOGRAFIA **ALAMIDA**

Metrovalencia ha celebrat la setmana europea de la mobilitat amb les millors xifres d'usuaris, així com amb mostres del seu gran arrelament social entre la població.

El Pacte Verd Europeu té com a objectiu que l'any 2050 Europa funcione com un continent climàticament neutre, i així millorar el benestar de les persones que l'habitarem. Aquesta transició verda sostenible abasta tots els sectors de l'economia, i entre els cinc eixos que guien l'entrellat del pla trobem la mobilitat, a fi d'introduir formes de transport públic i privat més netes, saludables i barates. Això reforça la iniciativa de la setmana europea de la mobilitat, que va sorgir l'any 1999, i que cada any Metrovalencia celebra amb el transport gratuït per a tots els usuaris durant la jornada del 22 de setembre, Dia Europeu Sense Cotxes. El tema que la Comissió Europea ha triat per a la campanya d'enguany és "Eficiència energètica", dins

del lema dels darrers i pròxims anys «Combina i mou-te» (*Mix and move!* en anglès). D'aquesta manera pretén encoratjar la població perquè combine diferents formes de desplaçament sostenible a l'hora d'arribar a les seues destinacions, per tal d'afavorir la intermodalitat de mitjans de transport. De fet, el dia sense cotxes la xarxa de metro i tramvia de València registrà més de 327 mil desplaçaments. A més, caldria afegir els vora 50.000 moviments de MetroBus en l'àrea metropolitana de València. Si encara sumem el transport públic depenent de la Generalitat a les àrees de Castelló i Alacant, la xifra total supera les 440.000 persones. L'objectiu de la Generalitat és promoure amb aquestes iniciatives hàbits de mobilitat per a tota la socie-

tat i recordar que el transport públic és un mitjà totalment segur, a l'hora de facilitar els desplaçaments urbans i interurbans.

La Generalitat manté els principals avantatges que ofereix per a afavorir l'ús dels servicis de transport públic autonòmic. La reducció del 50% en el preu dels abonaments i títols multi-viatge, en vigor fins al 31 de gener de 2024, i la gratuïtat per a joves de fins a 31 anys, que serà vàlida fins al 31 de desembre. La consellera de Medi Ambient, Aigua, Infraestructures i Política Territorial, Salomé Pradas, ha dit que les mesures pretenen "pal·liar la difícil situació econòmica i social que afecta durament a la nostra Comunitat". Sens dubte aquestes mesures de gratuïtat i de rebaixa de tarifes, amb un cost

estimat global de 7,2 milions d'euros, han tingut una repercussió directa en l'augment de l'ús dels mitjans de transport públic dependents de conselleria. Així ho demostren les dades registrades per Metrovalencia, que en els sis primers mesos de 2023 ha sumat 45.750.820 de desplaçaments, la qual cosa suposa un rècord i un increment del 53,07% respecte al mateix període de 2022, sumant 15.861.410 viatges més.

130 aniversari del Trenet

L'actual Línia 3 de Metrovalencia és el nostre tradicional «trenet» que històricament tingué tres fites en la connexió nord: l'arribada a Alboraià, a Museros i a Rafelbunyol, que a hores d'ara continua sent el cap de la via.

Per tal de celebrar els 130 anys de l'arribada del trenet que els connecta amb el cap i casal, el 20 d'octubre s'inaugura una exposició de maquetes de trens en la casa de cultura de Rafelbunyol. Una història trenada amb la modernització dels nostres pobles i amb l'experiència de diverses generacions. També en els darrers dies de setembre, alumnat de les escoles Verge del Miracle i Els Germanells, de la formació professional de Fusteria Metàl·lica i del Talleram, assistiren a la projecció de curtmetratge «Les xiques no perden el tren» dirigit per Paqui Méndez. Un documental que explica la incorporació de la dona al món ferroviari, amb el procés que portà personal femení de FGV a passar de tasques de taquilla a esdevindre maqui-

EL 20 D'OCTUBRE S'INAUGURA UNA EXPOSICIÓ DE MAQUETES A RAFELBUNYOL

nistes i tècniques de l'empresa. En acabant, una treballadora d'FGV va obrir un debat amb la participació de l'alumnat, per sensibilitzar en igualtat i fomentar la participació de les xiques en estudis formatius masculinitzats.

Des del Trenet a Metrovalencia la xarxa ens permet mantindre les bones condicions de vida de l'Horta Nord mentre ens enllaça amb les oportunitats de la zona metropolitana. ■

PUJANT AL MOVIMENT DE L'ESTALVI AMB EL TRANSPORT PÚBLIC

-50% EN TÍTOLS MULTIVIATGE
fins al 31 de gener de 2024

ABONAMENT JOVE GRATUÏT
fins al 31 de desembre de 2023

GENERALITAT VALENCIANA | metrovalencia | MetroBus | TRAM | TRAM

'Rafelbunyol Final de Trajecte' i 'Street Art Young' compartixen els esp(r)ais

El començament de la tardor ompli Rafelbunyol d'activitats de cultura juvenil i d'arts plàstiques de carrer. El dissabte 30 de setembre s'hi va celebrar la huitena edició del festival «Rafelbunyol Final de Trajecte», amb la participació de 19 artistes del grafiti, alguns dels quals tenen trajectòries consolidades i altres representaven novetats emergents de l'art públic urbà. El resultat de la jornada es pot admirar en el mur del camp de futbol del poliesportiu Paco Camarasa, i mostra en conjunt una fusió de tendències i corrents artístics, ben atractiu i impactant per als vianants. Evidentment el títol de l'activitat fa memòria del fet que Rafelbunyol és l'estació terminal al nord de la Línia 3 de Metrovalència, i que els trens de transport urbà són un objectiu clàssic de la presència i difusió de l'expressió juvenil urbana amb esprais de colors... Ben entès que ací apareix amb civisme i en positiu, a fi d'acostar i compartir l'art amb la població.

Per tal de completar l'oferta plàstica del festival, enguany s'ha celebrat la segona edició de l'«Street Art Young» (SAY). Un projecte de l'Espai

19 grafiters han pintat el mur del camp de futbol de Rafelbunyol en aquesta edició de 'Rafelbunyol Final de Trajecte'

Jove que ve a enriquir l'impacte visual dels murals amb diverses activitats. La regidoria de Joventut impulsa la iniciativa multidisciplinària amb xarrades, dansa urbana, *scotter* i *skate freestyle*, una visita per l'art del barri del Carme de València i la participació en el Festival de Cultura Urbana Rafelbunyol Final de Trajecte (RFT) amb un grafiti

propi. «Amb el SAY volem generar un espai participatiu i d'interacció entre joves, amb valors ètics, consciència social, un treball orientat a erradicar discursos d'odi, i mostrar el rerefons real d'una declaració d'intencions com és l'art urbà», explica l'alcalde Fran López. Al seu torn, el regidor de Joventut, Alfons Lucas, relaciona el creixement d'activitats amb la participació juvenil: «Tant l'art urbà com el jovent tenen molt a dir. Per això hem apostat per aquest projecte a través del qual, a més, volem involucrar als i les joves en la creació d'un nou skatepark d'acord a les seues necessitats i aficions».

Rafelbunyol dona bon exemple d'activitats creatives de mirada ampla i estratègia de futur, que obri noves possibilitats de participació. El públic entre 12 i 25 anys troba també espais que reconeixen de manera positiva les seues aficions més properes, i el municipi alimenta un futur actiu d'implicació creativa per a la seua joventut. ■

Activitat inclosa a l'«Street Art Young» per a dissenyar un nou Skate Parc

El mes de maig als pobles de l'Horta Nord

Un relat curt de
Carme Arnau
ESCRITORA D'ALFARA

Quan s'iniciava el mes de maig, mirava la lluna amb certa nostàlgia. Era en aquells moments que començava a despullar les capes del temps. El país vivia en la dictadura. A Maria l'havien educada amb un cert concepte de llibertat. Res es podia fer a la lleugera: calia pensar bé cada paraula abans de pronunciar-la. Ella no demanava permís per fer o desfer, enraonaven cada cosa.

Un dia de pluja van coincidir en la porta del Castell. Miquel, des d'aquell moment, no deixava de sortir-li al davant. Ella el mirava amb timidesa. Ell li feia algun comentari. Altres vegades sols li somreia. Solia acompanyar-la fins al carrer de sa casa. Ella s'hi negava. Durant l'hivern no es perdia ni un cap de setmana que no anara a veure-la al passeig de l'estació. La Juliana, l'amiga de tota la vida, no parava d'insistir-hi, mentre Maria se sentia cada vegada més insegura. No creia que estava enamorada. Sols sentia una certa simpatia.

Va recordar aquella nit. S'havia anat a dormir. Portava en el cos una camisolina de fil blanc. El suau to de la música la va despertar molt lentament. A penes podia pensar amb claredat. Es va alçar en silenci del llit. Es posà una bata blava. Sense

encendre el quinqué va sortir de la cambra. Volia saber qui estava cantant en el balcó a les cinc de la matinada. Va decidir anar a l'andana. Va pujar els graons a les palpentos. La llum de la lluna entrava pel balcó. Des de dalt no podia veure de qui es tractava. La nit difuminava els rostres. Sols distingia un grup de joves que cantaven al compàs d'unes guitarres i una bandúrria.

Als pobles de l'horta hi havia la tradició d'obrir la porta als joves cantaires. La família de la jove els invitava a assaborir uns dolços casolans i uns licors. Era el moment que els enamorats es miraven amb tendresa i se somreien. El seu cas era diferent. No els havia parlat de Miquel als pares. Volia viure una gran passió i no podia elegir la serenitat que li oferia aquella relació. Quan va desdejunar, els pares li van preguntar què significaven l'enramada de pètals a la porta i el dibuix de la carabassa que semblava seguir una línia de calç a Vinalesa. Ella els va prometre que no mantenia cap relació.

El matí del diumenge era una festa. Els veïns seguien les línies de les carabasses i ja en tenien prou per a parlar. Si no entenien com la xica havia pogut rebutjar aquell fadrí amb tantes fanecades, si s'havia

Il·lustració de Pixi

assabentat que no era massa feiner... A casa d'Antònia hi havia una enramada de mates de creïlles i a casa de Rosa n'havien tapiat la porta. Les famílies estaven més que alterades.

A la vesprada va anar amb Juliana a l'estació. Només es parlava de les carabasses pintades. Per un segon va quedar en silenci. Miquel hi estava plantat davant. A Maria se li va glaçar la vista. Ell li va agafar la barbata i la va besar en la galta. Ella el va rebutjar. Aquell rostre d'ulls blaus que formava part d'un passat llunyà. Pareixia mirar-la resistint un deix de tristesa en escoltar les seues paraules. Ella aquella vesprada va riure i riure, amb unes rialles tan exagerades que tapaven les llàgrimes de la seua decisió, inexplicable encara. ■

www.alegresdelicades.com

CREACIÓ DE CONTINGUTS
GABINET DE PREMSA
FORMACIÓ A MIDA
CORRECCIÓ I TRADUCCIÓ
NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

ALEGRES
DELICADES

PASSAREL·LA DE MODA

GALA BENÈFICA de MONCADA

21 d'octubre a les 19h
Mercat Vell de Moncada

10€
ENTRADA SOLIDÀRIA

AEACaP

Els fons recaptats aniran a favor de la
Associació Espanyola d'afectats de càncer de pulmó

VENDA D'ENTRADES SOLIDÀRIES A COMERÇOS DE L'ASSOCIACIÓ DE COMERCIANTS

Organitza:

Ajuntament
de Moncada

Col·labora:

